

Przedłożenie rządowe.

L. s. 1120/99.

Aleg. 152

Prezydyum
c. k. Rady szkolnej krajowej.

L. 176.
pr. R. sz. kr.

Do Pana Marszałka krajowego

we Lwowie.

Na mocy Najwyższego upoważnienia z dnia 5. marca b. r. i wskutek re-
skryptu J. E. Pana c. k. Ministra Wyznań i Oświecenia z dnia 6. marca b. r.
l. 5859 mam zaszczyt złożyć do łaski Marszałkowskiej jako przedłożenie rządowe
projekt ustawy o szkołach realnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem
Księstwem Krakowskiem z motywami wyjaśniającymi to przedłożenie.

Upraszam Waszą Ekscelencyę, aby zechciał to przedłożenie umieścić na po-
rządku dziennym najbliższego posiedzenia Wysokiego Sejmu.

L w ó w, dnia 8. marca 1899.

C. k. Namiestnik:

Piniński.

U s t a w a

z dnia . . . . . o szkołach realnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam, co następuje:

I. Postanowienia ogólne.

§. 1.

Zadaniem szkoły realnej jest:

1. podawać wykształcenie ogólne ze szczególnem uwzględnieniem języków nowożytnych i nauk matematyczno-przyrodniczych;

2. przygotowywać do wyższych zakładów naukowych (szkół politechnicznych, akademii rolniczych, akademii weterynaryi, akademii górniczych i t. p.), które opierają się na tych naukach.

§. 2.

Szkoły realne składają się na razie (§. 4.) z siedmiu klas, z których każda stanowi kurs roczny i dzieli się zasadniczo na niższe i wyższe.

§. 3.

Ukończenie niższej szkoły realnej lub czteroklasowego gimnazjum realnego uprawnia do wstąpienia do wyższej szkoły realnej.

§. 4.

Wyższa szkoła realna składa się z trzech kursów rocznych, ustawodawstwu krajowemu zastrzega się jednak możność w miarę poczynionych doświadczeń rozszerzenia jej na cztery kursa roczne.

§. 5.

Ze szkołami realnemi mogą być ze względu na ekonomiczne stosunki kraju połączone szkoły handlowe, jeżeli przynajmniej połowę kosztów założenia i utrzymania ich zapewnią fundusz krajowy i fundusze miejscowe.

Organizację takich szkół handlowych postanawia Minister Wyznań i Oświecenia na wniosek Rady szkolnej krajowej.

§. 6.

Szkoły realne są albo publiczne albo prywatne.

Publicznymi są te szkoły, które mają prawo wydawania świadectw publicznych.

Tylko świadectwa publicznych szkół realnych ważne są w tych przypadkach, w których w ogóle z mocy ustawy wymaga się świadectw ze szkoły realnej.

Uczniowie prywatni mają celem uzyskania takich świadectw poddać się egzaminowi w publicznej szkole realnej.

Państwowymi szkołami realnymi są szkoły realne, utrzymywane wyłącznie lub przeważnie z funduszków państwa.

Zarząd tych ostatnich szkół leży całkiem i pod każdym względem w ręku c. k. władz szkolnych.

§. 7.

Każdemu wolno założyć szkołę realną, byleby jej urządzenie nie sprzeciwiało się ogólnemu zadaniu tych szkół.

Statut i plan nauki tudzież każda ich zmiana mają być potwierdzone przez Radę szkolną krajową.

Dyrektorami i nauczycielami mogą być tylko takie osoby, które są obywatelami austriackimi, nie ściągnęły na siebie zarzutów pod względem moralnym i politycznym, i które pod względem naukowym wykazały się wymaganą kwalifikacją.

Od warunku posiadania wymaganej kwalifikacji może w przypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, udzielić wyjątkowo dyspenzy Minister Wyznań i Oświecenia, od warunku posiadania obywatelstwa austriackiego Rada szkolna krajowa.

§. 8.

Prawo wydawania świadectw publicznych służy szkołom realnym państwowym.

Prawo to może być przyznane szkołom realnym, założonym przez kraj, gminy, korporacje lub osoby prywatne pod następującymi warunkami, mianowicie:

1. że urządzenie tych szkół nie różni się zasadniczo od urządzenia szkół państwowych;

2. że mianowanie dyrektora i nauczycieli zależeć będzie od potwierdzenia Rady szkolnej krajowej, (§. 25.); wreszcie

3. że egzamin dojrzałości odbywać się będzie pod przewodnictwem krajowego inspektora szkół lub delegata Rady szkolnej krajowej, bez którego zgody świadectwo dojrzałości nie może być wydane.

§. 9.

Minister Wyznań i Oświecenia może po wyluchaniu lub na wniosek Rady szkolnej krajowej zażądać usunięcia niezdolnego dyrektora lub nauczyciela szkoły realnej wymienionej w §. 8., a jeżeli utrzymujący szkołę nie zastosuje się do tego żądania, pozbawić zakład prawa wydawania świadectw publicznych.

Minister może także zarządzić bezzwłoczne zamknięcie szkoły realnej, jeżeli szkoła urządzeniem swem lub działalnością popada w sprzeczność z ustawami obowiązującymi.

II. Przedmioty nauczania.

§. 10.

Przedmioty nauczania w szkole realnej dzielą się na obowiązkowe, względnie obowiązkowe i wolne.

A. Przedmiotami obowiązkowymi są:

- a) Religia;
- b) Języki, a mianowicie: język wykładowy, następnie język niemiecki i język francuski;
- c) Historia (powszechna, austriacka i historia kraju rodzinnego);
- d) Geografia i nauka o konstytucyi austriackiej;
- e) Matematyka;
- f) Historia naturalna;
- g) Fizyka;
- h) Chemia;
- i) Geometria wykreślna i rysunki geometryczne;
- k) Rysunki odręczne;
- l) Kaligrafia;
- m) Gimnastyka

B. Przedmioty względnie obowiązkowe.

Drugi język krajowy jest przedmiotem względnie obowiązkowym dla tych uczniów, których rodzice lub opiekunowie z początkiem roku szkolnego wyraźnie oświadczą, że ich synowie lub pupile przynajmniej przez dwa lata będą brali udział w nauce tego języka. Takim uczniom wolno rozpocząć naukę przed upływem powyższego czasu przerwać tylko z ważnych powodów za przyzwoleniem Rady szkolnej krajowej.

W każdej szkole realnej musi być dana sposobność pobierania nauki drugiego języka krajowego.

C. Przedmiotami wolnymi są.

Język angielski, śpiew, stenografia.

Inne przedmioty wolne mogą być w szkołach realnych zaprowadzone w miarę potrzeby za zezwoleniem Ministra Wyznań i Oświecenia.

§. 11.

Rozkład przedmiotów na klasy i liczba przypadających na nie godzin będą ustanowione w drodze rozporządzenia na wniosek Rady szkolnej krajowej.

Ogół godzin obowiązkowej nauki dla każdego ucznia oprócz gimnastyki nie ma jednak przekraczać w najniższych klasach 28 godzin a w dalszych klasach 31 godzin w tygodniu.

§. 12.

W sprawie języka wykładowego w szkołach realnych publicznych i prywatnych obowiązuje ustawa krajowa o języku wykładowym w szkołach ludowych i średnich w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

III. Uczniowie.

§. 13.

Do klasy pierwszej przyjmuje się uczniów przy końcu poprzedzającego tudzież bezpośrednio przed rozpoczęciem nowego roku szkolnego, do klas wyższych zaś zwyczajnie bezpośrednio przed rozpoczęciem nowego roku szkolnego.

Od ucznia, wstępującego do szkoły realnej, wymaga się: 1. odpowiedniego wieku, 2. potrzebnych wiadomości przygotowawczych.

Uczeń wstępujący do klasy pierwszej ma mieć co najmniej dziesięć lat życia lub kończyć dziesięć lat przed upływem roku kalendarzowego, w którym ma być przyjęty, co najwięcej zaś lat 14. Te granice wieku dla każdej klasy następnej posuwają się o rok dalej. Uczeń, który wskutek powtarzania klasy przekracza granice wieku, nie traci przez to prawo uczęszczania do szkoły.

Wiadomości przygotowawcze potrzebne dla klasy pierwszej, stwierdza się egzaminem wstępnym. Grona nauczycielskie mogą jednak uwolnić od egzaminu ustnego z języka wykładowego i rachunków każdego ucznia, który przy egzaminie piśmiennym otrzymał z tych przedmiotów notę przynajmniej dobrą a w świadectwie szkoły ludowej ma z nich postęp przynajmniej dobry. Podobnie mogą być uwolnieni od egzaminu ustnego z religii uczniowie, którzy otrzymali w czwartym roku szkoły ludowej z tego przedmiotu postęp co najmniej dobry.

Wiadomości przygotowawcze do klas wyższych stwierdza się świadectwem z klasy poprzedzającej, ukończonej z dobrym postępowaniem w publicznej szkole realnej jednego z królestw i krajów, reprezentowanych w Radzie Państwa, ewentualnie egzaminem wstępnym.

Wymagania przy egzaminach wstępnych będą określone w drodze rozporządzenia na wniosek Rady szkolnej krajowej.

Od uczniów, którzy przed wejściem w życie tej ustawy wstąpili do szkoły średniej czy to jako uczniowie publiczni czy też jako prywatyści, nie będzie się wymagać przy zapisywaniu się do klasy wyższej dowodu, że nie przekroczyli dopuszczalnego dla tej klasy najwyższego wieku, określonego granicą wieku, wymaganego przy przyjęciu do klasy najniższej.

§. 14.

O przyjęciu ucznia do szkoły realnej w ciągu roku szkolnego rozstrzyga grono nauczycielskie, w razie jednak przesiedlenia się rodziców lub ich zastępców nie można uczniowi odmówić tego przyjęcia.

Przeciw odmownej uchwale grona nauczycielskiego można się odwołać do Rady szkolnej krajowej.

§. 15.

O przyjęciu uczniów nadzwyczajnych, którzy biorą udział w nauce tylko niektórych przedmiotów, rozstrzyga grono nauczycielskie

Przez przyjęcie takich uczniów nie można jednak przekroczyć największej liczby uczniów, przepisanej w §. 17. dla jednej klasy.

§. 16.

Uczniów prywatnych, którzy naukę, udzielaną w szkole realnej, pobierają w domu, można nawet po przekroczeniu wieku

najwyższego przyjąć do każdej klasy, jako prywatystów pod tymi samymi zresztą warunkami, które obowiązują uczniów publicznych. Prywatysty publicznych szkół realnych mają się regularnie zgłaszać do egzaminów półrocznych i otrzymają świadectwa półroczne.

W przypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, może Rada szkolna krajowa przypuścić prywatystę do egzaminu rocznego.

§. 17.

Liczba uczniów w jednej klasie nie może w regule przewyższać czterdziestu.

Gdzie liczba uczniów w trzech po sobie następujących latach dosięga pięćdziesięciu, należy się postarać o utworzenie oddziału równorzędnego.

§. 18.

Z uczniami publicznymi nie urządza się egzaminów ani półrocznych ani rocznych.

Przy końcu każdego półrocza otrzymuje każdy uczeń świadectwo szkolne, wydane w języku wykładowym.

Na podstawie całorocznej aplikacyi ucznia rozstrzyga konferencya nauczycieli o jego promocyi do klasy wyższej. Cenzura z kaligrafii i gimnastyki tudzież z drugiego języka krajowego jako względnie obowiązkowego wpływa na ocenienie ogólnego postępu tylko w kierunku dodatnim.

Gdyby zachodziła wątpliwość co do promocyi ucznia do klasy wyższej, zarządzi się egzamin promocyjny w obecności dyrektora.

W razie niedostatecznego postępu w jednym przedmiocie może grono nauczycielskie pozwolić uczniowi na zdawanie egzaminu poprawczego z początkiem nowego roku szkolnego; od wyniku tego egzaminu zależy promocya do klasy wyższej.

Na egzamin poprawczy z matematyki, geometrii i wykreślenia i rysunków odręcznych pozwolić jednak można tylko wtedy, jeżeli uczeń z końcem pierwszego półrocza okazał w tych przedmiotach postępy przynajmniej dostateczne.

Uczniów, którzy z ważnego powodu nie mogli w czasie właściwym złożyć egzaminu promocyjnego, może grono nauczycielskie przypuścić do egzaminu później w terminie stosownym.

§. 19.

Eksternistów, którzy nie są ani uczniami publicznymi ani prywatystami publicznej szkoły realnej, może Rada szkolna krajowa dla pewnego szczególnego celu przypuścić w szkołach realnych do egzaminów nadzwyczajnych. Egzamina takie mają obejmować materiał nauki przynajmniej dwóch najniższych klas szkoły realnej, a w świadectwie o wyniku egzaminu należy podać szczególny cel tego egzaminu.

§. 20.

Aby sprawdzić uzdolnienie uczniów do wstąpienia do wyższych zakładów naukowych, wymienionych w §. 1., odbywać się będą egzamina dojrzałości.

Dla tych egzaminów będą wyznaczone osobne komisye. Komisye składają się z krajowego inspektora szkół lub delegata Rady szkolnej krajowej jako przewodniczącego, z Dyrektora i nauczycieli najwyższej klasy danej szkoły realnej. Oprócz tych osób może Minister Wyznań i Oświecenia mianować członkami komisyi także profesorów szkół politechnicznych lub innych meźów z zawodu nauczycielskiego.

Po ukończeniu ostatniego roku wyższej szkoły realnej z dobrym postępem przypuszcza się każdego ucznia do egzaminu dojrzałości.

Eksternistów, którzy nie są ani uczniami publicznymi ani prywatystami publicznej szkoły realnej, może Rada szkolna krajowa przypuścić do egzaminu dojrzałości, jeżeli przekroczyli wiek najniższy ustanowiony w §. 13. dla uczniów najwyższej klasy szkół realnych i jeżeli wykażą się takim tokiem nauki, z którego wnosić można, iż posiadają potrzebne do egzaminu przygotowania.

Przepisy, dotyczące się egzaminów dojrzałości, będą wydane w drodze rozporządzenia po wysłuchaniu Rady szkolnej krajowej.

§. 21.

Przepisy dyscyplinarne dla uczniów szkół realnych wydaje Rada szkolna krajowa za przyzwoleniem Ministra Wyznań i Oświecenia.

Wykluczenie ucznia z jednej szkoły realnej lub ze szkół średnich pewnego okręgu lub wreszcie ze wszystkich zakładów naukowych w kraju, wychodzących poza zakres szkół ludowych, ma być zatwierdzone przez Radę szkolną krajową, wykluczenie zaś ze wszystkich zakładów naukowych, wychodzących poza zakres szkół ludowych w królestwach i krajach, reprezentowanych w Radzie państwa, ma być zatwierdzone przez Ministra Wyznań i Oświecenia.

§. 22.

Przepisy o higienie budynków szkolnych i boisk dla zabawy uczniów tudzież o higienicznym zachowywaniu się uczniów wydaje Rada szkolna krajowa w porozumieniu z krajową Radą zdrowia za przyzwoleniem Ministra Wyznań i Oświecenia.

Jako zawodowy doradca dyrektora tudzież dla nadzorowania ogólnego stanu zdrowia uczniów może być w każdej szkole realnej ustanowiony lekarz szkolny.

IV. Siły nauczycielskie.

§. 23.

Kwalifikację nauczycielską do szkół realnych stwierdza się egzaminem, którego przeprowadzenie porucza się osobnym komisjom egzaminacyjnym, ustanowionym przez Ministra Wyznań i Oświecenia.

W przypadkach, w których wymagana kwalifikacja nauczycielska jest innym sposobem w zupełności stwierdzona, może Minister Wyznań i Oświecenia po wysłuchaniu komisji egzaminacyjnej uczynić wyjątek od powyższego postanowienia.

Wymagania, którym mają czynić zadość nauczyciele pomocniczy dla przedmiotów wolnych, będą określone w drodze rozporządzenia.

Do nauczania w szkołach realnych można używać kandydatów nauczycielskich w charakterze zastępców nauczycieli. Nauczycielom przedmiotów rysunkowych mają być w miarę potrzeby dodani asystenci.

§. 24.

Grono nauczycielskie szkoły realnej składa się z Dyrektora, z nauczycieli religii, z jedenastu najmniej nauczycieli rzeczywistych przedmiotów obowiązkowych i z nauczyciela gimnastyki.

§. 25.

Dyrektorów państwowych szkół realnych mianuje Cesarz, nauczycieli rzeczywistych Minister Wyznań i Oświecenia na wniosek Rady szkolnej krajowej.

We wszystkich publicznych szkołach realnych, które nie są zakładami państwowymi, do ustanowienia dyrektorów i rzeczywistych nauczycieli potrzebne jest zatwierdzenie Rady szkolnej krajowej, która jednak ma tylko zbadać, czy istnieją warunki, przepisane ustawą (§. 8).

Zastępców nauczycieli i nauczycieli pomocniczych państwowych szkół realnych mianuje, zaś innych publicznych szkół realnych zatwierdza Rada szkolna krajowa.

§. 26.

We wszystkich sprawach dyscyplinarnych dyrektorów, nauczycieli i sług państwowych szkół realnych Rada szkolna krajowa jest władzą dyscyplinarną pierwszej instancji.

§. 27.

Dyrektor kieruje bezpośrednio szkołą realną.

Nauczyciele rzeczywisci i zastępcy nauczycieli stanowią pod przewodnictwem dyrektora konferencję nauczycielską, której zakres działania po wysłuchaniu Rady szkolnej krajowej będzie unormowany w drodze rozporządzenia.

§. 28.

Dyrektor państwowej szkoły realnej obowiązany jest do udzielania nauki w 6 do 8, a jeżeli szkoła liczy cztery lub więcej oddziałów równorzędnych, w 4 do 6 godzinach tygodniowo.

Nauczycielom języków przeznaczac się będzie zwykle nie więcej jak 17 godzin nauki w tygodniu, nauczycielom innych przedmiotów łącznie z nauczycielami religii nie więcej jak 20, nauczycielom rysunków, kaligrafii i gimnastyki nie więcej jak 24 godzin.

Członkowie grona nauczycielskiego są obowiązani do zastąpienia nauczyciela bez wynagrodzenia, jeżeli zastępstwo nie trwa dłużej jak dwa miesiące. Gdyby zachodziła potrzeba dłuższego nieprzerwanego zastępstwa, nauczyciel zastępujący ma prawo do remuneracji, określonej ustawą, za cały czas zastępstwa.

Radzie szkolnej krajowej służy prawo na wniosek dyrektora zniżyć nauczycielowi przepisaną liczbę godzin tygodniowych nauki o 1 do 3 a to ze względu na przedmiot nauki, liczbę uczniów lub korektur, lub w ogóle ze względu na potrzeby szkoły.

§. 29.

Obsadzenie posad nauczycielskich w państwowych szkołach realnych następuje zwyczajnie drogą konkursu, ogłoszonego w gazecie urzędowej, w którym mają być wymienione przedmioty nauki i pobory, połączone z posadą.

Postanowienia końcowe.

§. 30.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z początkiem najbliższego roku szkolnego po jej ogłoszeniu.

§. 31.

Wykonanie tej ustawy polecam Memu Ministrowi Wyznań i Oświecenia.

MOTYWA

do projektu ustawy o szkołach realnych.

W myśl §. 11. lit. i) Ustawy zasadniczej państwa z dnia 21. grudnia 1867 Dz. pp. Nr. 141 ustawodawstwo co do szkół realnych w królestwach i krajach, reprezentowanych w Radzie państwa, jest zastrzeżone Sejmom krajowym.

W Galicyi szkoły realne do niedawna słabo się rozwijały, a nowy plan nauki, oparty na zasadach postępowych, wprowadzono do nich dopiero w roku 1893.

Ponieważ kilkoletnie doświadczenie przemawia za słusnością zasad na których się ten plan opiera a młodzież coraz liczniej zwraca się do szkół realnych, szukając w nich ogólnego wykształcenia i przygotowania do studyów technicznych, ponieważ wskutek tego założono nowe szkoły realne w Tarnowie i Jarosławiu a starania około utworzenia dalszych szkół są w toku, przeto c. k. Rząd uważa chwilę obecną za właściwą, aby na podstawie zebranego doświadczenia i z uwzględnieniem szczególnych potrzeb i stosunków kraju przedłożyć Sejmowi krajowemu projekt ustawy dla szkół realnych do konstytucyjnego traktowania.

Motywa najważniejszych postanowień tego projektu są następujące.

Do §. 1.

Paragraf ten określa cel i zadanie szkoły realnej i usuwa wątpliwości, które pod tym względem istniały. Szkoła realna ma młodzieży podawać wykształcenie ogólne a zarazem przygotowywać ją do pewnych wyższych zakładów naukowych, w tymże paragrafie wymienionych. Podstawą tego wykształcenia ogólnego są języki nowożytne i nauki matematyczno przyrodnicze. W tem określeniu zaznaczona jest wyraźnie różnica między szkołą realną a gimnazjum, w którym podstawą wykształcenia ogólnego są języki klasyczne. Szkoła realna daje wykształcenie ogólne równoległe z wykształceniem gimnazjalnem lecz na innej, dla potrzeb społeczeństwa nowożytnego niemniej ważnej i koniecznej podstawie. Szkoła realna nie jest szkołą zawodową, udzielającą wiadomości w pewnym ściśle określonym kierunku, lecz jest szkołą średnią w całym tego słowa znaczeniu, do której młodzież wstępuje ze szkoły ludowej a z której wchodzi do wyższych zakładów naukowych, mających urządzenia akademickie, podobnie jak się to dzieje z młodzieżą gimnazjalną.

Do §. 2.

Podział dzisiejszych siedmioklasowych szkół realnych na niższe (czteroklasowe) i wyższe (trzyklasowe), który ma za sobą

praktykę wieloletnią, przedstawia z tego powodu korzyści dla młodzieży, nie mającej zamiaru kończyć nauki w szkole realnej, ponieważ ukończenie niższej szkoły realnej jest warunkiem przyjęcia do rozmaitych szkół specjalnych i zawodów praktycznych.

Do §. 4.

Ewentualne rozszerzenie trzyklasowej szkoły wyższej realnej do czterech klas dałoby możność większego pogłębienia i rozszerzenia tego wykształcenia ogólnego i tego przygotowania, którego udziela obecnie szkoła siedmioklasowa. Przez takie rozszerzenie zrównałby się czas trwania nauki w tych szkołach z czasem jej trwania w gimnazyjach, a temsamem równorzędność obydwu rodzajów szkół średnich znalazłaby wybitny wyraz na zewnątrz.

Przedłożony projekt przewiduje tę ewentualność, pozostawia jednak jej faktyczne przeprowadzenie uznaniu władzy prawodawczej krajowej. Rozszerzenie szkoły realnej zależeć zaś będzie przede wszystkim od dalszych doświadczeń na podstawie planu naukowego, których wyczekiwać należy.

Nie byłoby zresztą rzeczą wskazaną, żeby rozszerzenie to miało nastąpić odrębnie w szkołach realnych galicyjskich, lecz wypadałoby je przeprowadzić łącznie z innymi krajami koronnymi, aby młodzieży szkół galicyjskich nie zmuszać do odbywania nauki przez czas dłuższy niż w innych krajach koronnych. Taka odrębność szkół realnych w Galicyi utrudniałaby także swobodne przechodzenie ich uczniów do szkół w innych krajach koronnych.

Do §. 5.

Dbając o rozszerzenie wykształcenia handlowego, projekt zaznacza możność zakładania szkół handlowych przy szkołach realnych. Gdzie szkoła handlowa może samodzielnie powstać i utrzymać się, tam nie zajdzie zapewne potrzeba skorzystania z tego postanowienia. W mniejszych miastach przy mniejszej liczbie uczniów, kwestya funduszków, lokalu, zbiorów naukowych i nauczycieli stanowi przeszkodę założenia samoistnej szkoły handlowej.

W takich miastach powstać może łatwiej w związku z otarciem o szkołę realną, korzystając z jej lokalu, zbiorów a po części i nauczycieli. Projekt ułatwia to założenie jeszcze przez unormowanie stosunku, w którym państwo z jednej a kraj i czynniki lokalne z drugiej strony przyczyniać się mają ewentualnie do kosztów założenia i utrzymania takiej szkoły handlowej. Organizacya jej musi się w każdym przypadku stosować do potrzeb lokalnych, dlatego nie można jej z góry określić.

Do §. 10.

Przedmioty nauki obowiązkowej w szkołach realnych wymienione w tym §., odpowiadają w zupełności charakterowi i zadaniu tych szkół.

Stosownie do kilkakrotnie przez Sejm krajowy uchwalanych rezolucyi historia kraju rodzinnego stanowić ma część integralną obowiązkowej nauki historii dla wszystkich uczniów.

Postanowienia o drugim języku krajowym jako przedmiocie względnie obowiązkowym, którego nauka musi być zaprowadzona w każdej szkole realnej, odpowiadają zasadniczemu postanowieniu art. 5 c. ustawy krajowej z dnia 31. maja 1874 (Nr. 45 Dz. u. kr.) i dadzą młodzieży obu narodowości możność poznania drugiego języka krajowego, jak się tego Sejm krajowy domagał.

Do §. 12.

Język wykładowy w galicyjskich szkołach ludowych i średnich normuje ustawa krajowa z dnia 22. czerwca 1867 (Dz. u. kr. Nr. 13) ze zmianami z dnia 31. maja 1874 (Dz. u. kraj. Nr. 45). Stylizacja tego §. pozwala na uwzględnienie ustaw krajowych, w tym kierunku na przyszłość wydać się mających.

Do §. 13.

Okazało się z wieloletniego doświadczenia, że ze względu na postępy uczniów w szkole i na zadanie wychowawcze szkoły jest rzeczą niekorzystną, jeżeli ta sama klasa liczy uczniów o zbyt rozmaitym wieku. Na tę okoliczność zwrócono uwagę w ustawodawstwach szkolnych wielu krajów, przepisując dla każdej klasy nietylko najniższą ale zarazem najwyższą granicę wieku uczniów, których do tej klasy przyjmując można. Z temi zasadami liczy się także projekt niniejszy.

Jako wiek minimalny ucznia, mającego być przyjętym do klasy pierwszej, przyjęto lat 10 w myśl ustawy państwowej dla gimnazyów z 3. czerwca 1887 (Dz. p. p. Nr. 70). Jako wyższą granicę wieku przyjęcia do klasy pierwszej przyjęto lat czternaście, co zdaje się najlepiej odpowiadać zamierzonemu celowi. Od tych dwu granic dla klasy najniższej zależą granice wieku dla dalszych klas. Tym sposobem abiturjent szkoły realnej, zgłaszający się do egzaminu dojrzałości, będzie miał co najmniej lat 17 a co najwięcej 21, jeżeli żadnej klasy nie powtarzał. Żeby uczniom powtarzającym klasę, nie sprawiać trudności, w razie przekroczonego wieku, nie ma wyższa granica wieku być zastosowana do takich uczniów.

Do §. 22.

Sprawa higieny szkół średnich w Galicyi, która w Sejmie krajowym nieraz bywała poruszana, znajduje swój wyraz w tym paragrafie. O ile fundusze państwa na to pozwolą, c. k. Rząd zamierza popierać ustanowienie lekarzy w szkołach realnych, którzy nadzorowaliby z urzędu stan zdrowia uczniów i byłiby zarazem doradcami dyrektorów tych szkół we wszystkich kwestiach zdrowotnych.

Do §. 25.

Sprawę nominacji dyrektorów i rzeczywistych nauczycieli szkół średnich ustanawia ten paragraf w myśl cesarskiego rozporządzenia z dnia 23 października 1875 (Dz. u. kr. Nr. 81).
